

În precedentele articole am descris succint vestimentația, ceremoniile și distracțiile castei conducătoare a Țărilor Române în Evul Mediu. Voi prezenta câteva evenimente neobișnuite din existența strămoșilor noștri Români, cu dorința și speranța că actualii noștri conaționali - nu și migranții care au năvălit în țara noastră cu duiumul care ne schimbă rasa, culoarea, limba, religia, obiceiurile, datinile și specificul românesc - își vor schimba mentalitatea și își vor iubi cu ardoare istoria, limba, religia și patrimoniul material și spiritual.

Jurământul lui Mihail Vodă

Pe colina numită dealul lui Mihai Vodă, la intersecția străzilor Bateriilor nr. 43 și Cazărmii, fusese edificat un schit de călugări între martie 1564 - iunie 1568. În el fuseseră înmormântați ctitorii, marele postelnic Stoica Ghiorma și jupâneasa Caplea. Un hrisov din 1588 al Domnului Mihnea Turcitul (1577-1583, 1585- 1591, 1591) amintește de ctitoria acestora. Ghiorma era un grec din Pogoniani iar Caplea era mătușa boierilor Buzești.

Edificiul avea hramul Sfântului Nicolae și era văruiat în alb, de unde îi venise și denumirea fiind pomenită Biserica Albă din mahalaua Postăvarilor. Era una din cele mai vechi biserici ale Bucureștiului. Devenit Domn, fratele lui Mihail Viteazul, cel care a colindat prin Europa și Asia și a sfârșit tragic, Petru Cercel (1583- 1585), a poruncit ca rămășițele pământești ale jupânesei Caplea să fie dezgropate și înhumate la mănăstirea Bolintin unde era depus Pătrașco, fiul Caplei. Motivul era dubios: vinovată de pizmă. A urma o ceartă între călugării de la Mihai Vodă și cei din Bolintin. Urmarea, bolintinenii au aruncat oasele jupânesei Caplea din răzbunare, iar biata ctitorie fără vină a fost dărâmată după patru secole - duminica - ce păcat! - 18 martie 1984 dintr-un pretext: sistematizarea centrului orașului. O întâmplare reală sau inventată a dat naștere unei legende.

În timpul voievodului Alexandru poreclit cel Rău (1592-1593), banul Craiovei Mihail bănuie că poftitor la ton, a fost adus la București la judecata domniei. Trecând prin fața schitului, chiar în ziua praznicului - 6 decembrie 1592, văzând mulțimea de popor adunată, înlănțuitul a cerut să se roage în biserică. S-a închinat Sfântului Nicolae jurând că de va scăpa cu viață, va zidi o mănăstire cu hramul Sfântului Nicolae. Judecata domnească l-a condamnat la moarte. În ziua osândeii, legenda pretinde că gădele văzând măreția condamnatului a fugit aruncând securea și poporul a cerut viața osânditului pentru care au garantat 12 boieri, acceptată de Domn volensvolens.

Bineînțeles iertarea a fost cumpărată cu multe pungi de galbeni de către unchiul lui Mihail, Iane Epirotul. Mihail Vodă ajuns domn și-a respectat jurământul și a construit mănăstirea între anii 1589-1591. În 1594 s-a clădit biserica, iar poarta în 1711 fiind egumen Iosif cel din Milos. La Istoricul Bisericii Albe uneori se fac două confuzii. Prima se referă la boierul Ghiorma. Au existat în istoria Țării Românești doi boieri Ghiorma: Stoica Ghiorma și Ghiorma Alexeanu. Cel de-al doilea era tot grec (poate Ghiorma e o poreclă nu o familie), uneori împuternicit cu dregătoria de ban. Este cel trimis de Leon Tomșa cu oaste împotriva agăi Matei (Basarab) în 1631 și ucis de semenii răsculați, în februarie 1655. A doua confuzie se face între Biserica Albă Postăvari (care nu mai există) și Biserica Albă de pe Calea Victoriei nr. 110. Aceasta a fost ctitorită la începutul secolului XVIII de preotul Neagu Dârvaș (care a dat și numele mahalalei) de jupâneasa Rada și jupâneasa Vișa.

În fapt Biserica Albă cu legenda lui Mihail Viteazul nu putea exista din sec. XVI deoarece Podul Mogoșoaiei (devenit Calea Victoriei după Războiul de Independență 1877-1878) fusese deschis

printre vii, ogoare și livezi de Constantin Brâncoveanu în 1692. După asasinarea sa de la 9/19 august 1601, trupul Eroului unificator sau rămășițele sale umane (lefegii lui Basta și-au luat suvenire macabre: oase, piele) au fost înhumate fără pogribanie, la rezeală în Câmpia Turzii. Capul său a peregrinat secole până și-a găsit liniștea la Mănăstirea Dealu. Însă ctitoria a trebuit să pornească în pribegie. Câteva luni, toamna 1984-primăvară 1985, biserica de 3.100 de tone, a fost translată pe o lungime de 289 m și coborâtă peste 6 m, realizând cinci mișcări în spațiu. Șeful colectivului de mutare a fost ing. Eugeniu Iordăchescu.

Biserica Slobozia și crucea

Slobozia era o așezare cu locuitori liberi (slobozi) veniți de aiurea (din sate de moșneni arse, distruse, pustiite), cărora li se iertase plata dărilor pentru a se reface. O asemenea slobozie se afla și la marginea Bucureștiului unde începea vechiul drum al Mehedinților.

Domn în țara Românească era Leon Tomșa (1629-1632), grec țarigrădean după limbă, obiceiuri și sânge, pe care țara îl numea Alion. Era fiul fostului Domn al Moldovei Ștefan Tomșa I (1563- 1564) cel care luase domnia și viața predecesorului Iacob Eraclidul (Despot Vodă/Ion Voievod 1561- 1563). A existat și Ștefan Tomșa II (1611-1615, 1621- 1623). Din cauza birurilor puse de Alion s-au spart județele de peste Olt și au fugit și boierii și mișei peste Dunăre sau peste Carpați. Boierii pământeni nemulțumiți de impunerea unui străin la domnia țării au fugit în Ardeal la noul crai drept cu românii transilvăneni Gheorghe Rákóczi I (1630-1648) numit de autohtoni Racolțea. Pribegii valahi conduși de Aga Matei din Brâncoveni, fost oștean a lui Mihail Viteazul, cu ascendență basarabească, au intrat în Muntenia cu ajutor ardelean pentru a-l înlocui pe Alion.

Confruntarea s-a desfășurat într-o zi de marți 23 august 1631 (alt 23 august în Istoria României). Zeița Fortuna a fost ostilă boierilor refugiați și oștirea lor a fost înfrântă și risipită. Lupta s-a desfășurat în apropierea mănăstirii lui Pană vistierul (actuala biserică Ecaterina), în slobozia bucureșteană, lângă drumul Giurgiovilui (astăzi Șerban Vodă). După victorie, Leon Vodă, a înhumat trupurile dușmanilor uciși și pe mormântul comun a ridicat o cruce pentru amintirea evenimentului. Inscricția ne informează: În numele tatălui... IO Leon Vodă feciorul lui Stefan Voievod ridicat-am această cinstită cruce în numele sfântului Gheorghe... să se pomenească de războiul ce-am avut... în anul 7139 în luna august marți... Supusu-i-am sub sabia domniei mele... și câți am văzut zac sub această movilă, iar crucea s-a ridicat în luna februarie 20 anul 7140, iar de la Hristos 1632. Crucea lui Leon Vodă este cel mai vechi monument de pe teritoriul orașului București care marchează cu certitudine locul unui eveniment istoric.

În inscripția de pe cruce, Leon Tomșa declară că este fiul lui Ștefan Tomșa, deși acesta n-a pomenit niciodată fiul, un fals moldovean (cum afirma Nicolae Iorga), care fusese impus valahilor de forțe străine. După cum s-a dovedit, autohtonii nu l-au acceptat, ci au încercat să-l înlocuiască. Icoana Sfântului Gheorghe, cu ajutorul căreia pretinde Leon Vodă că a obținut victoria, a fost trimisă la mănăstirea Viforâta în apropiere de mănăstirea Dealu. Fiul lui Leon Tomșa, Radu Leon Vodă era poreclit Strida sau Strida bei, deoarece se ocupase cândva cu negoțul de stridii. A domnit între 1664-1669 și lângă crucea ridicată de tatăl său a construit biserica cunoscută sub numele de Slobozia. A fost clădită pe cimitirul celor căzuți în luptă.

Câțiva prizonieri importanți (Preda Brâncoveanu nepotul lui Matei aga) s-au răscumpărat cu mari sume de bani, alții au fost executați. Unul din aceștia era Preda Floricoiul postelnicul din Greci, soțul domniței Florica din 1603, fiica lui Mihai Viteazul (Floricoiul soțul Floricăi). Amintesc faptul că, după înfrângerea lui Mihail la Mirăslău la 8 septembrie 1600, viteazul Domn a plecat la Viena, apoi la Praga la împăratul Rudolf al II-lea (1576-1612). Acolo domnița Florica fost admirată de împărat care, se pare ar fi avut intenții matrimoniale, însă împărăteasa mamă cu papa Clement al VIIIlea (1592-1605) și camarila imperială s-au împotrivit cu înverșunare. Nu era admisibil ca împăratul Sfântului Imperiu să se căsătorească cu o ortodoxă, o schismatică. În ce rit ar fi oficiat papa căsătoria? Istoria României ar fi avut un destin strălucit. Mihail Viteazul, socrul unui împărat, ar fi reușit unificarea durabilă a celor trei Țări Românești.

Dacă?! Revenind la istoria post-factuală, Leon Tomșa a fost înlocuit în iulie 1632 de Radu Iliăș, fiul lui Alexandru Iliăș. Matei aga cu ajutorul pașei Abaza, un caucazian stăpân pe Silistra și Orșova, a obținut caftanul și scaunul domnesc prin luptă. La 20 octombrie 1632 a fost o ciocnire lângă mănăstirea Plumbuita de lângă București, iar în ziua următoare a fost lupta decisivă de la Obilești. Matei aga a primit steag de domnie și Matei Basarab Domnul a domnit până în 1654 când la 9 aprilie a răposat întru Domnul. A fost cel mai mare ctitor de biserici și mănăstiri. Peste 100 de lăcașuri religioase a construit din temelie, a restaurat și recondiționat.

Una din acestea s-a numit chiar Slobozia. La 14 septembrie 1634, domnul afirma: Am făcut domnia mea mănăstire nouă, din temelie la Slobozia. Cu trei ani înainte fusese înfrânt la Slobozia, iar acum înălța biserică la Slobozia. Surprinzătoare meandre ale destinului. Și încă un fapt insolit. Retragerea oștilor sfărâmate ale agăi Matei în 1631 a avut loc la Podul Calicilor/Calitei (Calea Rahovei din 1878) apoi drumul Mehedinților, iar intrarea lui Tudor Vladimirescu în București la 21 martie 1821 a avut același traseu.

Ghiculeștii

Fiecare familie imperială, regală, domnească și probabil majoritatea dacă nu toate - neamurile nobiliare sau boierești, au o legendă a genezei familiei lor, a strămoșului comun, eroul eponim care a dat numele descendenților și a săvârșit fapte memorabile care sunt povestite cu multă mândrie. Țările Române n-au făcut excepție. Voi prezenta legenda neamurilor albaneze ale familiei Ghica și voi aminti câteva personalități remarcabile. Cândva, prin secolul XVII, din Albania au plecat doi adolescenți spre a-și găsi norocul. Unul era albanez, altul turc musulman. Creștinul era trist și se lamenta că fiind ghiaur sărac nu avea credința mahomedană care l-ar fi ajutat să-și facă o stare în Turcia. Turcul l-a încurajat: Măi Gheorghe (Ghica) de voi ajunge mare te voi face om. Cu minte și noroc, arnăutul s-a dus în Moldova, a făcut negustorie, s-a îmbogățit și prin protecție a ajuns vornic. Gheorghe Ștefan (1653- 1658) l-a trimis în Turcia capuchehaie (reprezentant al Domnului la Istanbul). Chemat de marele vizir a fost întrebat cine este și de unde.

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

Independența prin Cultură

Cu ochii

plecați a răspuns umil. Înaltul demnitar otoman i-a spus că este prietenul său din copilărie, și-l va face Domn în Moldova. Ghica, cinstit, nu dorea să ia locul lui Gheorghe Ștefan. Dar când acesta a trădat încrederea turcilor, Gheorghe Ghica a fost numit Domn al Moldovei (1658-1659), iar după răzvrătirea împotriva turcilor a lui Mihnea III Radu (1658-1659) și fuga sa în Ardeal a fost numit Domn în Țara Românească (1659-1660). Marele vizir care l-a numit, Mehmet pașa (1656-1661) a fost începătorul familiei de mari viziri Köprülü. Familia Ghica a domnit în ambele țări românești timp de două veacuri (Valahia 1659-1858, Moldova 1658-1856). Au fost patru domni Grigore Ghica. Familiile boierești ale Ghiculeștilor au fost numite în înalte dregătorii: mare ban, spătar, vistier, caimacam. În timpurile moderne au fost: prim miniștri, miniștri, senatori, deputați, efori, prefecti, avocați, ctitori de biserici, spitale, instituții civile, tipografii.

Primul domn pământean după revoluția lui Tudor din 1821 care a consfințit sfârșitul domniilor fanariote și începutul celor autohtone, a fost Grigore Ghica al IV-lea. Domnia lui de șase ani a fost o perioadă de regenerare românească, cu toate că Domnul încă păstra din obiceiurile fanarioților. În 1824 a înființat Departamentul caselor făcătoare de bine în care doctorii nu vor lua bani de la pătimașii fără stare (cred că și astăzi ne-ar fi necesar un Ghica Grigore IV). Grigore Ghica II a început construcția lângă mănăstire a spitalului Pantelimon în 1735, pe care l-a terminat în a doua domnie, în 1750. Spitalul avea 12 paturi și era înzestrat cu 12 mahalale bucureștene care plăteau chiria. Considera că întemeierea școalelor este folositoare țării (hrisovul din 17 ianuarie 1749). Scarlat Ghica, om blând și cuminte, numit de sultan, a ctitorit biserica Sfântul Spiridon Nou în 1767, la marginea orașului. A murit în scaun în decembrie 1766. I-a urmat în scaun fiul său Alexandru Scarlat Ghica care a terminat biserica începută de tatăl său.

Tot Scarlat Ghica am înființat o tipografie grecească. Marele ban Dumitrache Ghica (1780-1803) a fost strămoșul Ghiculeștilor din Muntenia. A avut 24 de copii cu trei neveste. A fost tatăl a doi domnitori: Grigore (1822-1828) și Alexandru (1834-1842) și al spătarului Costache (Constantin, primul soț al Mariei Văcărescu, ulterior soția Domnului Gheorghe Bibescu, decedată în 1859. Marița Văcărescu a criticat prin versuri soțul și cumnații: Nenea mare multă minte n-are, nenea de mijloc, mare dobitoc, nenea mic, e om de nimic. Casa banului Dimitrie era pe locul unde astăzi se află Teatrul de Comedie. Fusesse ridicat la sfârșitul secolului XVIII pe Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei din 1878) și avea paraclisul în apropiere.

Biserica dintr-o zi (a fost târnosită după un an în ziua în care fusese începută zidirea) era ridicată în 1702 de Marica Brâncoveanu. Aici a locuit Grigore al IV-lea Ghica și în timpul domniei sale și în timpul ocupației rusești (1828-1834) unde Pavel Kiseliou (Kiseleff) venea să discute despre cârmuirea Țărilor Române cu vechiul Domn. Alte personalități: Dimitrie Ghica (beizadea Mitică) fiul lui Alexandru Ghica, prim ministru, președintele Crucii Roșii românești; Ghica Ion, guvernatorul insulei Samos, prim-ministru, director general al teatrelor, scriitor, membru al Societății Academice Române; Dora D'Istria-Elena Ghica fiica marelui ban Mihalache și al Catincăi, personalitate de mare cultură cunoscută în Europa, prințesă rusă prin căsătorie, colaboratoarea lui Alexander von Humboldt, stabilit în Elveția.

Focul cel Mare

Ultima capitală a Țării Românești nu a fost ferită de mari calamități, printre care amintim: asedii, jafuri, incendii, inundații, cutremure, răzmerițe, răscoale, ciumă, foamete, lăcuste ș.a. Majoritatea caselor erau din materiale inflamabile: lemn (de salcâm de obicei), paiantă, acoperite cu trestie, stuf, paie, coceni sau șindrilă. În curte erau stive de lemn, căpițe de fân, coșuri de nuiel, butoaie, căruțe. O scânteie putea, cu ajutorul vântului, să transforme în cenușă mahalale sau cartiere. Apa Dâmboviței, a afluenților și râurilor din București (Bucureștioara, Colentina, Izvor) erau printre puținele mijloace de combatere a flăcărilor. Câteva case erau din piatră, cărămidă sau materiale ignifuge: palatele voievozilor, bisericile, casele boierești, eventual fortificațiile, puține la număr. În

1831 administrația orașului a hotărât să se ridice foișoare de foc, care să observe incendiile și să le combată prin trimiterea de jandarmi pentru stingerea focurilor.

Dintre numeroasele incendii, memorabile au fost câteva, în care au fost distruse imobile importante printre care și palate domnești. Curtea Veche a Basarabilor fusese afectată de un incendiu în februarie 1718. Focul pornit de la Cotroceni, dintr-o casă mică și proastă (cronicarul Radu Popescu) a cuprins Curtea Domnească, a ars toate casele, scăpând numai cele boltite, a mers până la margine, a ars târgul, mănăstiri, case boierești. Primul domn fanariot Nicolae Mavrocordat (Moldova 1709-1710, 1711-1715, Valahia 1716, 1719-1730) a locuit la Cotroceni apoi și-a construit casă și foișor probabil în 1719-1724, pe care fiul său Constantin le-a donat mănăstirii Radu Vodă. Marele gospodar fanariot care a fost Alexandru Ipsilanti (1774-1782, 1796) și-a construit propriul palat. A început lucrările în 1775 în Dealul Spirei doctorul și a fost numit Curtea Nouă. Nicolae Mavrogheni a locuit aici între 1786-1790.

După plecarea sa și ocuparea de imperiali, a fost destinată ca spital oștenilor austrieci. La 6 decembrie 1790 a fost distrus parțial spitalul de un violent incendiu. În octombrie 1812 Ioan Vodă Caragea (1812-1818) a început lucrările de restaurare la Curtea Nouă, dar incendiul din decembrie 1812 a distrus complet ansamblul arhitectural și de atunci Curtea Nouă a devenit Curtea Arsă. Pe ruinele acestea Vodă Cuza avea să construiască Arsenalul Armatei în 1863. Înainte de apusul soarelui în ziua de 28 august 1804 a luat foc o apotecă (farmacie). Focul a durat 12 ore. Au ars în centrul orașului biserici: Sf. Ioan, biserica domnească de la Curtea Veche, hanurile Șerban Vodă, al lui Piper, al lui Filaret, Sf. Gheorghe, Târgul Cucului, Pescăria (Calea Văcărești).

Cel mai mare sinistru al Bucureștiului s-a petrecut în timpul domnitorului Gheorghe Bibescu (1842-1848) și a debutat în sfânta sărbătoare a Paștilor - 23 martie 1847. Pe ulița Franțoească (fosta Ulița Ișlicarilor, apoi strada Carol, după 1947 str. 30 decembrie 1947; ciudățenie a istoriei: strada care a purtat numele celui mai mare rege al României, Carol I, devine strada datei când a fost abolită regalitatea în România). În apropierea bisericii Sf. Dumitru/Biserica de jurământ, un păcătos de copil s-a jucat cu un pistol și a aprins tavanul șopronului, apoi grajdul. Vântul puternic a amplificat pojarul și a ars ulița Germană (str. Smârdan), Lipscanii, Curtea Veche, Bărăția, biserica Sf. Gheorghe. Au mai ars bisericile Lucaci și Stelea, Calea Călărașilor, mahalaua Negustorilor. Focul a început pe la amiază. La Palatul Domnesc, Vodă Bibescu cu boierii sărbătoreau ziua sfântă.

A venit aga Iancu Manu care a anunțat evenimentul. Vodă a ordonat plecare spre zona incendiului și cu suita sa: ofițeri superiori, ordonante, aghiotanți s-au îndreptat spre Piața Mică (Sf. Anton). Negustorii se lamentau că mărfurile se vor face scrum. Alții scoteau în drum agoniseala lor, s-o salveze. A sosit un regiment de infanterie care a început demolarea depozitelor și magaziiilor. Bancherii și negustorii cereau ajutor lui Bibescu. Bancherul Hillel Manoah a spus lui Bibescu că în Hanul Șerban Vodă sunt mărfurile lor și treizeci de butoaie cu praf de pușcă. Toți pompierii au salvat mărfurile, dar nu era gram de praf de pușcă. Șiretenia bancherilor le salvase bunurile.

Vodă a golit două pungi mari cu aur și argint, dăruind păgubiților o despăgubire pentru daune. Focul a durat vreo trei săptămâni, chiar o lună, până pe la Rusalii (descrierea focului a fost făcută după însemnările memorialistului Dimitrie Pappasoglu - 1811-1893 - fost martor ocular). Focul s-a extins vreo doi km până la șoseaua Vergului. Roatele de pompieri organizate în 1844- 1845 n-au reușit să limiteze dezastrul din cauza vântului turbat. Pagubele au fost copleșitoare. Au ars 12 biserici, 1.142 de prăvălii, 10 hanuri, 686 de case, peste 1.800 de clădiri. Solidaritatea umană s-a impus. Nu numai cea românească ci și cea europeană. Au trimis ajutoare: sultanul, țarul, baronul Rothschild, moldovenii (Mihail Sturdza), ardelenii, austriecii, sârbii (Miloș Obrenovici, Bibescu (o treime din veniturile sale), mării boieri munteni și moldoveni, generalul Kiseleff, instituțiile civile și religioase ale Valahiei etc.

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*